

صحابه

مدیر مسئول

در اینکه دیدگاه های تفسیری اصحاب نقش بسیار مهمی در تفسیر قرآن دارد و نیز در اینکه آنان در عصر حیات خود اهتمام جدی به فهم قرآن داشته اند، تردیدی نیست. آنچه اندیشمندان اسلام و از جمله دانشمند فرزانه حضرت آیت الله معرفت را به تکاپو واداشته تا در این باره کنکاش کنند، مصادیق صحابه و میزان اعتبار نظر آنان در تفسیر قرآن است.

اندیشمندان اهل سنت کسی را صحابی می دانند که رسول خدا صلی الله علیه و آله را دیده باشد و به او ایمان آورده باشد، اگرچه این دیدار بسیار کوتاه و حتی ساعتی در روز بوده باشد. براساس چنین برداشتی همه کسانی که با پیغمبر همزمان بوده و او را دیده باشند، صحابی هستند. قریب همین تعریف را ابن حجر در مقدمه الاصابه^۱ و ابن اثیر در اسد الغابه^۲ و احمد بن حنبل^۳ و واقفی^۴ و دیگر برجستگان سنی نموده اند.

لازمه پذیرفتن چنین تعریفی این است که چه بسا کودکان مدینه هم ملحق به صحابه شوند چون اصحاب دواعی زیادی برای بردن فرزندانشان نزد آن حضرت داشتند، آنان فرزندان خود را جهت نامگذاری، کامبرداری، تبرک جستن و... به حضور حضرت می بردند. نیز با توجه به اینکه در عصر پیامبر امتیاز و تشریفاتی میان او و دیگران وجود نداشت و آن حضرت به تنهایی در میان مردم راه می رفت و کارهایش را شخصاً انجام می داد، همه شهروندان در دولت اسلامی

می توانستند آن حضرت را ببینند و با وی سخن گویند، یا در مجلسش حاضر شوند، با این وصف تمامی ملت صحابی محسوب می شوند.^۵

تأمل در این مسئله زمانی جدی تر می شود که برخی از علماء اهل سنت، صحابه را معصوم می شمارند و اخبار آنها را لازم الاتباع می دانند. ابن حجر^۶ و غزالی^۷ و ابوحاتم رازی^۸ و ابن عبدالبر^۹ و مؤلف اسد الغابه^{۱۰} چنین عقیده ای دارند.

اما آیا این ایده درست است؟

آیا آنکه درخت خرما را بر سکونت در بهشت ترجیح می دهد^{۱۱} و یا آنکه دیگران را به شورش علیه حضرت وادار می کند^{۱۲} و یا آنکه بیت المال را به بیت خود می داند و اصحاب شایسته پیامبر را شکسته و تبعید می نماید^{۱۳} و یا آنکه برای رسیدن به مقام دنیوی یا خاموش کردن کینه دیرینه اش، جنگ جمل را می آفریند^{۱۴} و یا آنکه چهل هزار نفر از مسلمانان و از جمله صحابی برجسته رسول خدا «عمار یاسر» را به قتل می رساند^{۱۵} و ... صحابی رسول خداست؟

هرگز، هیچ صاحب خردی این را نمی پذیرد.^{۱۶}

پس اعتراف به این مطلب، عقلانی است که بگوئیم همه اصحاب پیامبر در رتبه واحدی نبودند، عده ای چون علی بن ابیطالب علیه السلام به تصریح اندیشمندان اهل سنت در برترین مراتب قرار می گیرند و ...

پی نوشت ها:

- ۱- الاصابه فی تمیز الصحابه، ج ۱، ص ۱۰.
- ۲- اسد الغابه، ج ۱، ص ۱۱.
- ۳- الاصابه فی تمیز الصحابه، ج ۱، ص ۱۰.
- ۴- همان.
- ۵- ر.ک. پژوهشی در عدالت صحابه، ص ۲۷ و ۲۶.
- ۶- الاصابه فی تمیز الصحابه، ج ۱، ص ۱۷.
- ۷- المستصفی، ج ۱، ص ۱۶۴.
- ۸- ر.ک. عدالت صحابه، سیدمرتضی عسگری.
- ۹- ویژگیها و دیدگاه های دو مکتب در اسلام، سیدمرتضی عسگری، به نقل از الاستیعاب، ج ۱، ص ۲.
- ۱۰- اسد الغابه، ج ۱، ص ۳.
- ۱۱- وی سمره بن جندب بود، در سمره در خانه مردی انصاری درخت خرمایی داشت و به بهانه سرکشی به آن، مزاحم

- انصاری و اهل او می شد. (وسائل الشیعه، ج ۱۷ ص ۱۵۵).
- ۱۲- چون عبدالله بن ابی و دیگر منافقان مدینه.
- ۱۳- الغدیر، ج ۸، ص ۲۵۰ و ۲۸۶ و ۳۱۲؛ کامل ابن اثیر، ج ۳، ص ۱۰۵.
- ۱۴- ر.ک. نقش عایشه در تاریخ اسلام.
- ۱۵- اسدالغابه، ج ۴، ص ۴۶.
- ۱۶- ابن ابی الحدید معتقد است که معاویه متهم به کفر و زندقه است.
- ابن ابی الحدید جریان «مطرف بن مغیره» را به عنوان شاهد گفتار خود و دلیل قول علماء معتزله می شمارد و به تفصیل آن را نقل می کند. در این باره به شرح حدیدی، ج ۱، ص ۲۴۹ مراجعه کنید.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

ثروءشكاه علوم انسانی ومطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی